

ՅՕՂԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

ԻՐԻԳՈՐ ՔԱՀ. ԳՈՐԳԵԱՆՑ

Ա. ԳԻՐԲ

Կ Ա Ր Կ Ո Ւ Տ

(Արսասպած «Հասկեր»-ից)

○○○○○

Թ Ի Յ Լ Ի Չ

Տպ. և Աղանանի, Պոլից. 7

1194

1914

891. 995

7-81

2011 - 05

ԳՐԻԳՈՐ ՔԱՀ. ԳՈՐԳԵԱՆՑ

391.99 Ն.
Գ-81

պ ՅՕՂԵՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ

Ա. ԳԻՐԲ

1002
6854

Կ Ա Ր Կ Ո Ւ Տ

(Արտասպամ «Հասկեր»-ից)

Թ Ի Ց Լ Ի Ձ
Տպ. Ն. Աղանեանի, Պ օ ի թ. 7
1914

Կ Ա Ր Կ Ո Ւ Տ

—Ա՛ Մակ, բալաս, վեր կաց, գիւղում էլ մարդ չը մնաց,—ասաւ Խաթունը մինուճար որդուն, որ քնած էր աղքատիկ անկողնում և տան անկիւնից չլալն ու չաթուն վերցնելով դուրս եկաւ. ապա կրկին ներս մտնելով ըսկըսեց մեղմ տրորել նրան:

— Ա՛ Մակ, ջանիկ, չէս լսում. վեր կաց, վեր, մեծ հարսի Սաքին վաղուց է խրճան գնացել, դու էլ վեր կաց, մատաղ, որ գընանք, հասկեր հաւաքենք:

— Հասկեր... — քնամիջից դուրս թուա Մակու փոքրիկ շրթունքներից:

— Հա, մատաղ, հասկեր, հասկեր հա-

լաքէնք—ասաւ Սաթունը աւելի բարձր,
աւելի ազդու:

Մօր գորովալից ձայնից Մակին քը-
նից սթափւեց: Աչքերը մի քանի ան-
գամ տրորելուց յետոյ, շեշտակի
շուրջը դիտեց ու նստեց և չանցած մի
քանի ընկերացիներու հետ խօսեց:

Սաթունը առանց ժամանակ կորց-
նելու, Մակուն կողքից քաշ ընկած
տոպրակի մէջ երկու հաց դրեց, սրա-
հում պատրաստի դրած չլաւն ու չա-
թուն կոնատակը առնելով շտապ ճանա-
պարհ ընկաւ դէպի Քար աղբիւրի ար-
տերը:

Սքանչելի առաւօտ էր: Բոց կտրած
արևելքից արևը նոր էր իր ոսկեգոյն
ճառագայթներով բարև տալիս աշխար-
հին: Գիւղացիք վաղուց էին գաղթել
դաշտ. հասունացած արտերը շունչ ու
հոգի էին տւել նրանց: Ով արտ ունէր,

ով հնձողի տէր էր, բախտաւորը նա
էր: Զմեռուայ դաժան օրերի հոգսը
նրանց չէր տանջում:

Մակին ու իր մայրը անցնում
էին հասունացած արտերի միջով, ո-
րոնք ծովի պէս փռւած՝ դեղնի էին
տալիս: Թռչունները չարածճի խաղե-
րով անցնում էին արտից՝ արտ, եր-
գում, հասկերի հետ պար բռնում,
գլուխ գլխի դնում, համբուրում, կըր-
կին պար բռնում, հասկերի հետ չա-
րածճի խաղեր սկսում, նրանցից հա-
տիկներ յափշտակում:

Սաթունին թւում էր, թէ թռ-
չունները իրանց խաղերով ծաղրում
են իրան, իսկ մեղմ հովից խշխշացող
ծանրաբեռնւած ցօղունները իր վիշտն
են մրմնջում: Խեղճ. նա յիշեց իր ան-
ցեալը: Յիշեց, որ մի ժամանակ ինքն
էր անձարին օգնութիւն տալիս, իսկ

այժմ ստիպւած է այս լի դաշտում
օգնութիւն խնդրել ուրիշներից:

Խաթունը վերջապէս հասաւ Քար
աղբիւրին, որը բղխում էր մի ժայռի
ստորոտից: Նա նման էր քարէ աւա-
զանի, որի պատճառով գիւղացիք ա-
նունը մկրտել էին Քար աղբիւր:

Աղբիւրի շուրջը տարածւած ար-
տերում, մարդ ու կին, փոքր ու մեծ
վխտում էին: Մանգաղը լեզու առած
խօսում էր և, նորածագ արեւից պըս-
պղալով, անցորդների աչքը շլացնում:

— Ա՛ Մակ, բալաս, գնա՛, երեսդ
բացիր, առաւօտը չըկարողացար աչ-
քերիդ ձպուռները վեր անել, — ասաւ
Խաթունը, մտաւ հնձած արտերից մէ-
կը ու սկսեց ուշադիր հայեացքով
հասկեր որոնել:

Մակու ճակատից քրտինքը կաթիլ-
կաթիլ թափւում էր ողողելով անլւայ

երեսը: Նա մօտեցաւ աղբիւրին, մի
քանի փափուկ «չլումփ» արաւ, փա-
փախով երեսը սրբեց, այտերը սկսեցին
կարմիր խնձորի գոյնով փայլել: Մառը
լուրը մոռացնել տւաւ Մակուն յոգ-
նածութիւնը: Նա մի քանի թռիչքով
հասաւ մօրը:

Մայր ու որդի անցնում էին ար-
տից-արտ, ուր գործել էր հնձուրի
մանգաղը: Խաթունը բարձր ու ցածր
անելով, հաւաքում գոգնոցն էր ձգում
հնձուրների անզգուշութիւնից կամ
անտարբերութիւնից ընկած հասկերը:
Իսկ Մակին կիսով չափ ծղնոտում
ծածկւած՝ այս ու այն կողմն էր վա-
զում, պատահած հասկը վերցնում, մի
տեղ ժողովում խտիտ անում, բերում
մօրը ապրիս:

— Ա՛ նան, հէ՛, ա՛ նան, մի մեծ,
մի մեծ հասկ գտայ. կանչում էր Մա-

կին հասկը բարձր բռնած, մօրը ցոյց տալիս:

— Լաւ արիւր, մատաղ, լաւ արիւր. էլի գտի, շատ գտի, որ ջրալը շուտ լցնենք:

Բայց երբ հասկերը ուշ ուշ էին երևում, Մակին շարունակ ժողոված հասկերի կողմից ասում էր.

— Մայեան, մայեա, իմ ընկերը գայ. մայա, մայեա իմ ընկերը գայ...

Եւ երբ հասկը երևում էր, նա ուրախ ճիչ էր արձակում:

— Չան, ջան, եկաւ, եկաւ, իմ ընկերը եկաւ, — ուրախ, ուրախ վերցնում համբուրում, ժողոված հասկերի հետ դնում ու նորից այս ու այն կողմն էր ընկնում:

— Մ՛ Մակ, հէ, ա՛ Մակ, ա՛ Մակ,
— կանչեց զիմացի արտից մի հնձուր մանգաղը բարձր բռնած:

— Հէյ, հէյ, ինչ ա, ինչ ես ասում:

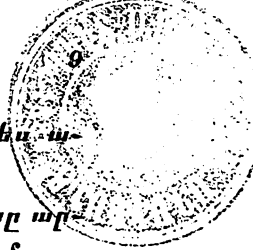
Մակու մանկական զիւ ձայնը արձագանք տւաւ մօտակայ ձորում ու կորաւ շատ հեռու:

— Ե՛կ, կուլէն տար, աղբիւրի գըլխով, եկ, աղբիւրի գլխով, Է, աղբիւրի գլխովը, — ասաւ հնձուրը ու սկսեց հրնձել:

— Եկայ, Է, եկայ — ասաւ Մակին ու վազեց դէպի հնձուրը:

Մակին հասկացաւ, որ հնձուրը իրանից ջուր է խնդրում, հասաւ նրան, կուլէն գետնից յափշտակեց, մի քանի թռիչքով հասաւ աղբիւրին, և նոյն արագութեամբ կուլէն ջրով լիքը յանձնեց նրան, և ստացաւ այդ աշխատանքի փոխարէն մի խուրձ:

Մակուն ջրի դիտմամբ ուղարկողը

Թանան-ապէրն էր, նրա հանգուցեալ հօր ընկերը:

Սաթունը ծանր քայլերով հասաւ խրճանը, գլխի շարժումով մի քանի անգամ շնորհակալութիւն յայտնեց Թանան ապօրը, ու խուրճը ուսին առաւ. իսկ Մակին մի քանի ուրախ ոստումներով հասաւ չլալին և բռնեց նրա բերանից:

— Նանէ, էսօր շուտ կը գնանք տուն, չէ՞, — ասաւ Մակին սրտի մեծ բաւականութիւնով, երբ մայրը սիրտ ճմլող ախերով խուրճը գեանին դրեց:

— Հա, մատնդ, հա, շատ շուտ, չլալի բերանը լէն պահիր:

Չան, Չան, էսօր շուտ կը գնանք տուն. — ասաւ Մակին ու ուրախութիւնից սկսեց ոտքերը բարձր ու ցածր անել:

Եւ շուտով նորից սկսեց լաւել նրա

«մայեա, մայեա, իմ ընկերը գայ, իմ ընկերը գայ» կամ «Չան, Չան իմ ընկերը եկաւ», իսկ Սաթունը անցնում էր կռացած՝ մէկ հնձած հանդից միւսը, մի մի հատիկ հասկ հաւաքելով:

* * *

Կէս օրւայ հանգիստը լրացաւ: Ժամանակաւոր լուսթիւն առած դաշտը նորից շունչ հոգի առաւ: Մանգաղը աւելի եռանդով սկսեց հնձել: Մակին ու Սաթունն էլ, աղքատիկ ճաշից յետոյ, վերսկսեցին իրանց աշխատանքը: Երկինքը պարզ էր, արեւ այրող: Բայց հագիւ էր անցել մի ժամ, որ հեռու արեւմուտքում տարածւած ամպի կտորները սկսեցին խտանալ, խտանալ ու կուտակել: Մի վիթխարի սև ամպ, դեռ դանդաղ, ապա արագ-արագ սկսեց առաջ գալ գորգոռալով, իր թեւերի տակ առնելով լեռ, ան-

տառ: Քամին, որ կարծես սառցի աշխարհից էր գալիս, ուժգին թափով անցաւ: Դաշտը դողաց, իր հնձւորներով, խրճան արտերով, տասնեակներով: Երգ, ծիծաղ առաւ բոլորի բերանից, սարսափը թագաւորեց դաշտին: Մանգաղը թուլացաւ: Արևը կլանւեց ամպերից, դաշտը մռայլւեց: Վիթխարի ամպը մերթ պատառ-պատառ էր լինում կայծակներով և նորից միանում: Կատաղի քամին տանում իրար էր խառնում ծանրաբեռնւած մարդահասակ ցօղունները ու գետնին պառկեցնում: Մեղմ անձրև տեղալ սկսեց:

Մակին մի փունջ հասկ ձեռքին, ահաբեկ աչքերով, դիտում էր առաջ եկող ամպին: Նրա սիրտը դողում էր օձաձև գալարւող կայծակներից և որոտի ուժգին ճայթիւններին:

— Ա, նան, նանէ, եկ, գնանք տուն,

շուտ գնանք, — ճչաց Մակին ու մօր գիրկը նետւեց:

Թաթունը ցանկացաւ որդուն սիրտ տալ, հանգստացնել, — խօսքը շրթունքներին սառաւ: Ամպը չը լուած ճայթիւնով դղրդաց շատ մօտիկ: Դիմացի ժայռը որոտաց, կարծես տեղիցը շարժւեց: Յուսահատութիւնը պատեց շրջակայքին:

Մակու ահաբեկ աչքերը աղերսագին յառեցին մօր դէմքին և աղաչում էին դադնալ տուն: Մայրը թևերը տարածեց նրա վրա, կրծքին սեղմեց, աշխատելով որդու դողացող մարմինը տաքացնել:

Քամին անձրևախառն, վճ, վճ, վրճգգ... գոռալով, անցաւ. կարծես դաշտը տակն ու վրա եղաւ:

— Նանէ, ա, նան, շուտ, շուտ, գնանք տուն, կարկուտ-կարկուտ է գա-

լուս;—սրտամորմոք մրմնջաց Մակին:

—Ի՞նչ ես ասուամ, բալաս, էտ անաէրի անունը մի տալ. Ասուած չանի, որ աշխարհ քանդող գլուխ երեսը տեսնենք,—ասաւ Խաթունը, ցանկացաւ երեսին խաչ հանել, թրը՝ խկ, մի ձւի չափ կարկուտ ընկաւ ոտքերի առաջ:

Խաթունը ցնցւեց: Նա կարկուտը գետնից յափշտակեց, ատամներով երկու մաս արաւ, ուժի բոլոր թափով գետնին շարտեց: Այդ նկատեց Մակին, աչքերը ծածկեց ու աւելի կծկւեց:

—Դանակով կէս արէք, դանակով, որ էտ տուն քանդող, աշխարհ աւերող գլուխը շուտ հեռանայ մեր հանդերից,—սրտածաք ճիչով հնձւորները դիմեցին խուրձ կապողներին, որոնք բռնած ունէին մի-մի ձւի չափ կարկուտ, և սարսափով դիտում էին նրանց մեծու-

թիւնը: Հնձւորների ճշոցները ուշքի բերին անից շշմած Խաթունին. նա կանգնեց, ծնկները դողում էին: Չւախ ուսեց, դողդոջուն մատերի մէջ առնելով Մակու ձեռքը:

—Գնանք, բալաս, գնանք, քերձի տակ,—ասաւ Խաթունը և քայլերը ուղղեց դէպի մօտ գտնուող ժայռի ստորոտը, համարեա քաշ տալով Մակուն, որը ցրտից ու անից չէր կարողանում քայլել:

Մայր ու որդի մի ապահով տեղ գտնելով կծկւեցին, թիկունքից ժայռն էր հովանաւորում իսկ դիմացից՝ հասկերով լիքը չւալը:

Երկինքը շարունակ գոռոցներով հրեղէն նետեր էր ուղարկում այս ու այն կողմերը: Դաշտը կարծես տակն ու վրա էր լինում:

—Երկինքը էս էլ շատ համա-

րեց, — խեղդած ձայնով ասաւ Խաթունը
ձեռք դնելով չլալի վրա ու սկսեց
հեղեղի պէս արցունք թափել կրծքում
գունդ դարձած Մակու գլխին:

— Զրը խկ, ուժգին թափով մի կար-
կուտ դիպաւ ժայռի կրծքին ու շեշ-
տակի ետ դառնալով ընկաւ Խաթունի
դիմաց: Մակին աչքերը լայն բացեց,
ահից բռնած հայեացքը յառեց մօր
աչքերին ու կրկին գլուխը ցած թո-
ղեց, — մօր արցունքները աւելի սար-
սափելի էին, քան թէ երկնքի որոտն
ու կայծակը: Եւ Մակին որոշեց գլու-
խը այլևս չբարձրացնել:

Յանկարծ Խաթունը մտաբերեց
մի աղօթք, որ սովորել էր իր տատից:

— Ի՞նչու չասացի, ի՞նչու ուշ մի-
տրս ընկաւ... Ասեմ, ասեմ: Երկինք
ջան, դու խնայես, — մըրմնջաց Խա-
թունը, ծով դարձած աչքերը ուղղեց

երկնքին, որ սարսափ էր ազդում, ու
սկսեց փրսփսալ:

Կարկտաբերին ժամ տանեմ,

Ձեռքերին պաչ անեմ,

Ոտքերին մոմ վառեմ:

Գլխովը շուռ անեմ,

Չալ գառը մատաղ անեմ:

Պոզերը օջաղ անեմ,

Ոտքերը կրակ անեմ,

Կարկուտը ջուր անեմ,

Գետերը վարար անեմ,

Հանդերը ջուր տանեմ,

Արտերին ջուր անեմ:

Հացը բօլ անեմ:

Վերջի «անեմը» Խաթունի բերա-
նումն էր, որ յորդ անձրև սկսեց:

— Ա՛ Մակ, բալաս, կարկուտը ջուր
դառաւ. — աւետիք տւաւ որդուն, ու
ցանկացաւ աղօթքը նորից կրկնել

«Կարկտաբերին», շրթունքներին սա-
ռած մնաց:

Թրրխկ, շրրխկ, չրրխկ, Թորրխկ,
երկնքից սկսեց սառցի քարեր տեղալ:

Կատաղի կռիւ սկսեց երկրի ու եր-
կնքի մէջ: Դաշտը տնքում էր ցա-
ւից: Դիմացի հարթութեան վրա գրտն-
ւող արտերը գետնին հաւասարւեցին:
Խաթունը քար կտրեց, արցունքները
չորացան աչքերին:

—Կարկո՛ւտ, կարկո՛ւտ,—զառան-
ցում էր Մակին:

—Հա, մատաղ, կարկուտ. կար-
կուտը մեզ բաժին ընկաւ, աղօթքը ետի
տանցի,—սպանիչ ձայնով ասաց Խա-
թունը ու լռեց: Մայր ու որդի մի
գունդ դարձան:

Իսկ ժայռը շարունակ ձայն էր
տալիս «Թրրխկ, շրրխկ», կարծես նա
էլ դժգոհ էր երկնքի բացած կուլից:

Ահեղ կռիւը շատ կարճ տևեց:
Կարկուտը գաղարեց: Դետակները լի-
զում էին գաշտի երեսը, տանելով ար-
իւն քրտինքով շաղախւած վաստակ-
ները: Արևը ամպերի տակից նայեց ու
արևմուտքում շուտ ծածկւեց: Դաջտը
ողբում էր իր հնձուրներով, գետնին
հաւասարւած արտերով, ճղակոտոր ծա-
ռերով ու թփերով: Արտասւում էին
և քարերը: Մեռած դաշտում, միայն
գետակների քրքիջն էր լսւում: Ամենքին
թւում էր, թէ այդ քրքիջները ծաղ-
րում են իրանց:

—Շատերի արիւն քրտինքը տա-
րար, էս էլ տար—սիրտ կտրատող ձայ-
նով կանչեց Խաթունը ու չլալը դա-
տարկեց մօտ վազող գետակի մէջ:

—Ս' նան, իմ վինջերն էլ ածե-
ցիր,—լսելի եղաւ Մակու մորմոքիչ
ձայնը:

— Հա, մատաղ, քոնն էլ եկ, շուտ
 գնանք էստեղից, — ասաւ Սաթուհը Մա-
 կու ձեռքից բռնելով ու քայլերը ուղ-
 դեց դէպի գիւղը:

Նկեղեցու զանգերի ձայնը դեռ
 միապաղաղ հնչւում էին, երբ Սաթու-
 հըն ու Մակին հասան գիւղին: Սաթու-
 հին թւաց թէ զանգերն էլ են բողո-
 քում:

— Կարկուտ, կարկուտ:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0395847

7935

Իմ աշխատասիրութիւնն
սպագրութեան

1. Զալտիկ հաւը և ձագմարիկը
«Աղբիւր»	1909 թ. № 11
2. Թուխիկին Զատիկը
տարաւ	» 1910 » 4
3. Իմաստուն վազկանը	» 1910 » 8
4. Զին և իր բեռը	» 1910 » 12
5. Երկու համբոյր	» 1911 » 2
6. Փոքրիկ ջաղացաւորը	» 1911 » 8
7. Սերմնացանը	» 1911 » 11
8. Զատիկը բերաւ	» 1912 » 3
9. Սովամահ մարալը	» 1912 » 3
10. Սաքոյի հրաժեշտը	» 1913 8
11. Փոքրիկ վիրակապը (ձեռագիր)	

Յանձնուած է սպագրու

ԶԱՏԻԿԸ ԲԵՐԱԻ

Գ Ի Ն Ը 5 Կ Ո Պ.